

2023 SEÇİMLERİNİ ANLAMAK İKİ SANDIK ARASI SONUÇLAR

BAKİ LALEOĞLU

SETA | ANALİZ

MAYIS 2023 · SAYI 387

2023 SEÇİMLERİNİ ANLAMAK İKİ SANDIK ARASI SONUÇLAR

BAKİ LALEOĞLU

COPYRIGHT © 2023

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik [fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.] yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-8322-81-1

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ: 14 MAYIS SEÇİMLERİ NASIL SONUÇLANDI?	8
MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARININ SÖYLEDİKLERİ NELER?	10
CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİM SONUÇLARI NASIL OKUNMALI?	12
SEÇİMLERİN KAZANANLARI VE KAYBEDENLERİ KİMLER?	13
Kazananlar	13
Kaybedenler	14
SONUÇ: İKİNCİ TURDAN NE BEKLENMELİ?	15

YAZAR HAKKINDA

BAKİ LALEOĞLU

Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Çalıştığı konular arasında siyasal partiler, hükümet, seçim ve parti sistemleri ile Türkiye siyasal hayatı yer almaktadır. SETA Siyaset Araştırmaları bünyesinde araştırmacı olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

ÖZET

Bu analiz 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan seçimleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Buna paralel olarak ikinci tura kalan ve 28 Mayıs tarihinde gerçekleştirilecek cumhurbaşkanlığı seçimlerine yönelik bir perspektif sunmaktadır.

Türkiye, 14 Mayıs 2023'te Cumhurbaşkanlığı ve Meclis seçimleri için sandığa gitti. Kesin olmayan sonuçlara göre Cumhur İttifakı, önceki seçimlere nispetle yaşadığı oy kaybına rağmen Meclis seçimlerini risk oluşturmayacak bir sandalye farkıyla yeniden kazandı. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise Recep Tayyip Erdoğan, en yakın rakibi ve muhalefetin ortak adayı Kemal Kılıçdaroğlu'na attığı yaklaşık 2,5 milyonluk oy farkına rağmen çok az bir oy farkıyla ilk turda seçimleri kazanamadı ve cumhurbaşkanlığı seçimleri ikinci tura kaldı.

**TABLO 1. 2023-2018 MECLİS SEÇİMLERİ
KARŞILAŞTIRMALI ORANLAR VE KAZANILAN
SANDALYE SAYILARI***

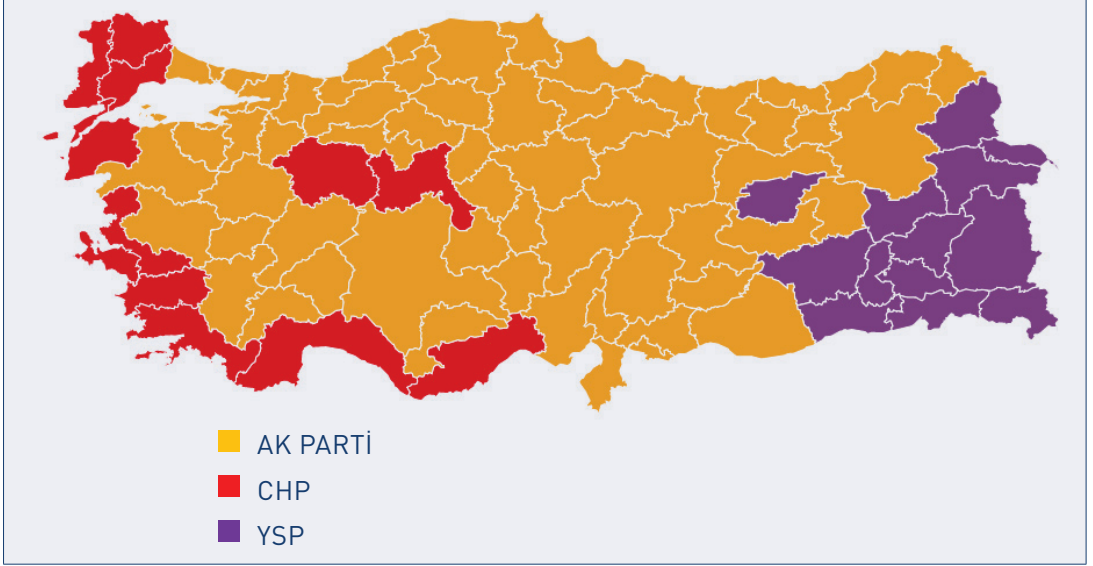
MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ			
	YIL	OY ORANI (YÜZDE)	MİLLETVEKİLİ SAYISI
AK PARTİ	2023	35,61	268
	2018	42,56	295
MHP	2023	10,07	50
	2018	11,10	49
BBP	2023	0,98	-
	2018	-	-
YRP	2023	2,81	5
	2018	-	-
HÜDA-PAR	2023	-	-
	2018	0,31	-
CUMHUR İTTİ- FAKI TOPLAMI	2023	49,47	323
	2018	53,66	344
CHP	2023	25,33	169
	2018	22,65	146
İYİ PARTİ	2023	9,69	43
	2018	9,96	43
SAADET PARTİSİ	2023	-	-
	2018	1,34	-
MİLLET İTTİ- FAKI TOPLAMI	2023	35,02	212
	2018	33,95	189
HDP/YSP	2023	8,82	61
	2018	11,70	67
TİP	2023	1,73	4
	2018	-	-
EMEK VE ÖZGÜRLÜK İTTİFAKI TOPLAMI	2023	10,55	65
	2018	11,70	67
ZAFER PARTİSİ	2023	2,23	-
	2018	-	-
ADALET PARTİSİ	2023	0,20	-
	2018	-	-
ATA İTTİFAKI TOPLAMI	2023	2,43	-
	2018	-	-
MEMLEKET PARTİSİ	2023	0,92	-
	2018	-	-

* 2023 verileri Anadolu Ajansı verilerine göre derlenmiştir. 2018 verileri ise Yüksek Seçim Kurulundan (YSK) derlenmiştir.

GİRİŞ: 14 MAYIS SEÇİMLERİ NASIL SONUÇLANDI?

Henüz kesin olmayan sonuçlara göre Cumhuriyet İttifakı 323, Millet İttifakı 212, Emek ve Özgürlük İttifakı 65 milletvekili kazandı. Meclis seçimlerinde partilerin aldığı oy oranları ve milletvekili dağılımı şu şekildedir:

GRAFİK 1. İLLERE GÖRE MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARI*

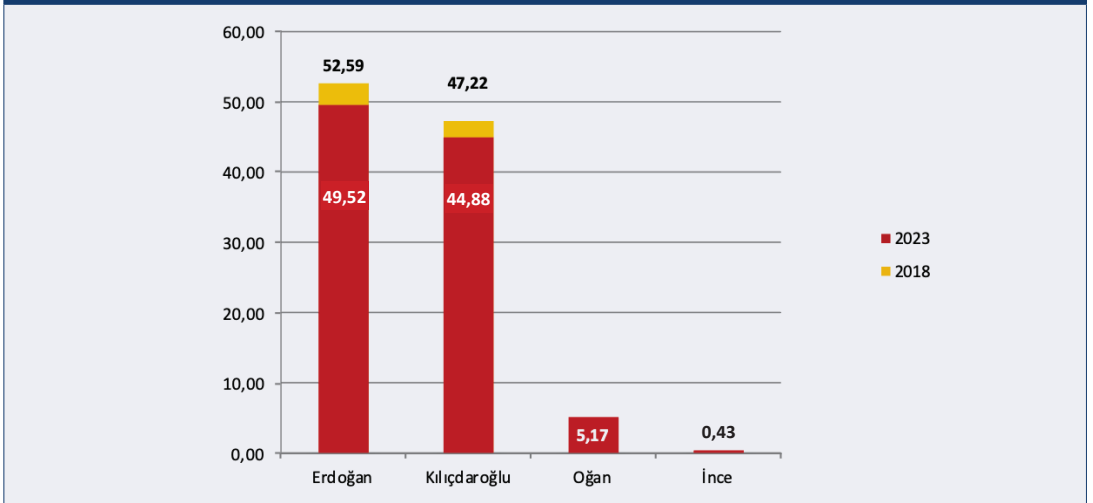

* "AA Seçim 2023", Anadolu Ajansı, <https://secim.aa.com.tr/>, (Erişim tarihi: 17 Mayıs 2023).

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise Erdoğan yüzde 49,52; Kemal Kılıçdaroğlu yüzde 44,88; Sinan Oğan yüzde 5,17 ve Muharrem İnce yüzde 0,43 oranında oy almıştır. 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Erdoğan yüzde 52,59 oranın-

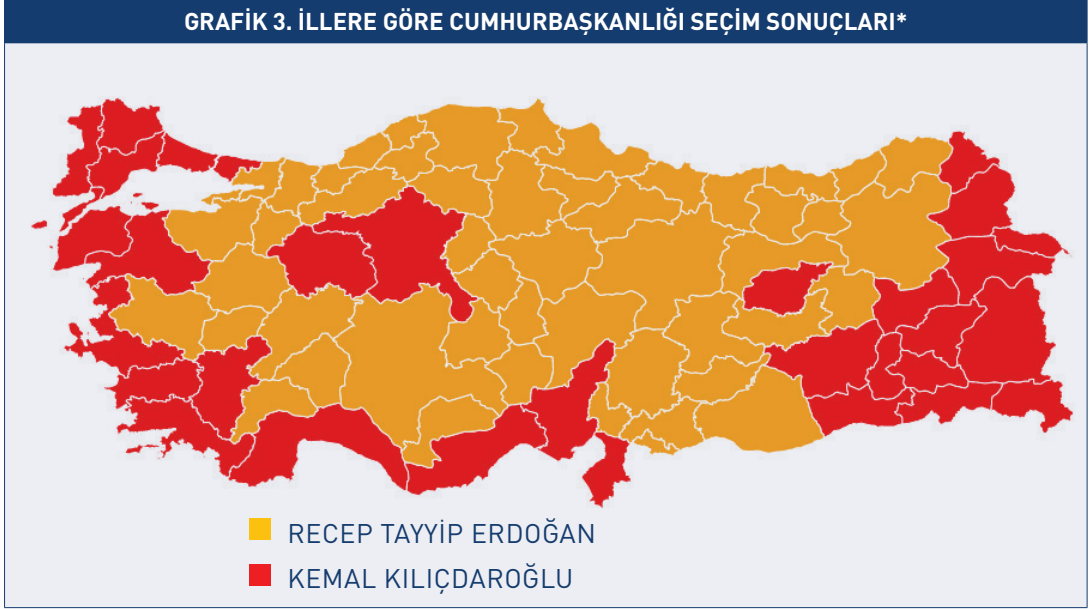
da oy alırken dönemin cumhurbaşkanı adayları olan İnce, Meral Akşener, Selahattin Demirtaş ve Temel Karamollaoğlu'nun toplam oy oranı yüzde 47,22 oranındaydı.

GRAFİK 2. 2018 VE 2023 CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİM SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRMASI (YÜZDE)*

* 2023 verileri Anadolu Ajansı verilerine göre derlenmiştir. 2018 verileri ise YSK'dan derlenmiştir. Buna ek olarak Kılıçdaroğlu'nun 2018 oyları, 2018'de aday olan ancak 2023 seçimlerinde hem kendileri hem de partileri Kılıçdaroğlu'nun destekleyen Meral Akşener, Selahattin Demirtaş ve Temel Karamollaoğlu ile 2018'de CHP'nin adayı olan Muharrem İnce'nin oy toplamı üzerinden hesaplanmıştır.

GRAFİK 3. İLLERE GÖRE CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİM SONUÇLARI*

* "AA Seçim 2023".

Türkiye genelinde 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarında ise ortaya çıkan manzara grafik 3'teki gibidir.

MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARININ SÖYLEDİKLERİ NELER?

Net bir biçimde söylemek gerekir ki Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Cumhuriyet İttifakı, yaşadığı oy kaybına rağmen açık ara farkla seçimin kazananı oldu. Öyle ki AK Parti, en yakın rakibinden 99; Cumhuriyet İttifakı ise sadece Millet İttifakı'ndan 111 ve Millet İttifakı ile Emek ve Özgürlük İttifakı toplamından 46 fazla sandalye kazanmıştır. Üstelik Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) kazanmış olduğu 169 sandalyeden CHP listelerinden seçime giren ve milletvekili seçilen Demokrasi ve Atılım (DEVA), Gelecek, Saadet, Demokrat, Türkiye Değişim ve İyi Partili toplam 39 isim çıkarıldığında CHP'nin vekil sayısı 130'a düşmektedir. Bu da AK Parti

ile CHP arasındaki sandalye farkının 138'e çıkması ve CHP'nin parti olarak sandalye sayısının geçen döneme göre azalması anlamına gelmektedir. Bunun yanında CHP'nin parti olarak sandalye sayısının az da olsa geçen döneme göre azalması muhtemeldir. Dolayısıyla her ne kadar oylarında düşüş olsa da AK Parti ve Cumhuriyet İttifakı'nın Meclis seçimlerinden zaferle çıktığını söylemek mümkündür.

Buna ek olarak AK Parti'nin 2002-2023 arasında girdiği altı genel seçimde tüm bölgelerde yarışabilen, dolayısıyla yegane "Türkiye Partisi" hüviyetine sahip siyasi parti olma özelliği bu seçimde de devam etmiştir.¹ Bu seçimde de AK Parti, Türkiye'deki 81 ilin 79'undan, 87 seçim bölgesinin ise 85'inden vekil çıkarmayı başarmıştır.

Meclis seçimlerinin bir diğer önemli çıktısı, anket şirketleri tarafından oyları yüzde 7 civarında tahmin edilen Milliyetçi Hareket Partisi'nin

¹ Bu konuyla ilgili ayrıntılı analiz için bakınız; Nebi Miş ve Baki Laleoğlu, "Türkiye'de Seçimler ve AK Parti'nin İstisnai Kodları", *AK Parti ve Türkiye'nin Dönüşümü*, ed. Nebi Miş, Burhanettin Duran ve Abdurrahman Babacan, (SETA Yayınları, İstanbul: 2022), s.199-217.

TABLO 2. AK PARTİ'NİN 2002-2023 ARASI DÖNEMDE MİLLETVEKİLİ SEÇİM PERFORMANSI

AK PARTİ	2002	2007	2011	2015-I	2015-II	2018	2023	Ortalama
Milletvekili Çıkardığı İl Sayısı	79	80	78	76	78	79	79	78,43
Yüzde	0,98	0,99	0,96	0,94	0,96	0,98	0,98	0,97
Milletvekili Çıkaramadığı İl Sayısı	2	1	3	5	3	2	2	2,57
Yüzde	0,02	0,01	0,04	0,06	0,04	0,02	0,02	0,03
Birinci Olduğu İl Sayısı	58	68	66	56	63	64	58	61,86
Yüzde	0,72	0,84	0,81	0,69	0,78	0,79	0,72	0,76
İkinci Olduğu İl Sayısı	13	12	13	23	17	15	22	16,43
Yüzde	0,16	0,15	0,16	0,28	0,21	0,19	0,27	0,20
Birinci veya İkinci Olduğu Toplam İl Sayısı	71	80	79	79	80	79	80	78,29
Yüzde	0,88	0,99	0,98	0,98	0,99	0,98	0,99	0,97

(MHP) yaklaşık yüzde 10 oy oranına ulaşarak önceki dönem sahip olduğu vekil sayısını korumayı başarmıştır. Buna paralel olarak Cumhuriyet İttifakı'nın diğer ortakları Büyük Birlik Partisi (BBP) partisi ve Yeniden Refah Partisi (YRP) de beklenen oy oranının üzerinde bir sonuç elde etmiştir.

Genelde muhalefet bloku, özelde ise Millet İttifakı açısından büyük bir başarısızlıktan bahsetmek mümkündür. Zira sonuçlar CHP listelerinden seçimlere giren DEVA, Gelecek, DP ve Saadet partilerinin CHP oylarında anlamlı bir artışa sebep olmadığını, dolayısıyla muhafazakar/dindar sağ seçmene hitap ettiği ve AK Parti'den CHP'ye oy geçişkenliği sağlayacağı iddia edilen "ortak liste stratejisinin" en azından "Altı Ok" amblemi altında çalışmadığını göstermektedir. Dolayısıyla Kılıçdaroğlu ve CHP'nin stratejisinin başarısız olduğu net bir biçimde söylenebilir. Bu noktada Cumhuriyet İttifakı'nın AK Parti haricindeki diğer partilerin –özellikle de MHP ve YRP'nin– ayrı listelerle ve kendi amblemleri altında seçimlere girme kararının blok içi geçişkenlik gösterecek seçmenlerin oylarını kazanmak adına kendi partileri adına doğru bir tercih olduğunu da ayrıca vurgulamak gerekmektedir.

Millet İttifakı'nın diğer ortağı olan İYİ Parti açısından da sonuçlar oldukça başarısızdır. Öyle ki İYİ Parti, birinci parti olma iddiasındayken küçük de olsa oy kaybı yaşamış ve partinin merkez sağda olduğunu savundukları boşluğu doldurma iddiası tekrar çökmüştür. Buna ek olarak üst üste iki kez MHP'nin oy oranı ve sandalye sayısı olarak gerisinde kalmış, dolayısıyla Türk milliyetçisi seçmenin dahi birinci partisi olmayı başaramamıştır.

Muhalefet blokunun diğer birleşeni olan Emek ve Özgürlük İttifakı için de sonuçlar büyük bir başarısızlık tablosu ortaya koymaktadır. Öyle ki Yeşil Sol Partisi (YSP) çatısı altında seçimlere giren Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) oylarında yaklaşık yüzde 3'e yakın bir kayıp yaşanmıştır. Öte yandan ittifak ve Türkiye İşçi Partisi (TİP), her ne kadar sahip olduğu sandalye sayısını yaklaşık olarak korusa da ayrı liste stratejisi ve TİP'in, HDP'ye mesafelenmiş sol oyları çekme stratejisinin çöktüğünü söylemek mümkündür. Dolayısıyla HDP'nin Türkiyelileşmek ve merkez sol siyasete "sol-sosyalist" bir söylem ile alternatif olmak iddiasının en azından şu an için başarısız olduğu görülmektedir. Öyle ki HDP'nin Kürt yoğunluklu seçim çevrelerinde

aldığı oylar, Türk milliyetçiliği kadar Kürt milliyetçiliğinin de seçmen nezdinde güçlü bir eğilime sahip olduğunu göstermektedir.

Bu seçimde ilk kez yarışan ve reaksiyoner “üçüncü yol” hareketleri olan Zafer ve Memleket partileri ise anlamlı bir oy oranına ulaşamamış ve Mecliste temsil hakkı kazanamamıştır. Dolayısıyla söylem olarak sosyal medyada popülerite kazanan iki partinin sahada güçlü bir karşılığı olmadığı görülmüş ve Türk seçmenin alışıldık partileri daha rasyonel gördüğü, ancak bu iki partinin toplamda aldığı yüzde 3’ten biraz fazla oy oranının özellikle merkez siyaset açısından uyarı mesajları taşıdığı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak Meclis seçimlerinde asıl kazananın, yaşanan oy kaybına rağmen Cumhuriyet İttifakı olduğunu söylemek mümkündür. Ancak AK Parti’nin yaşadığı yaklaşık 7 puanlık düşüş, partinin dokuz ay sonraki yerel seçimlerden önce bu seçimleri iyi okuması ve ciddi bir uyarı olarak değerlendirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan muhalefet blokunun bir bütün olarak seçimleri kaybetmesi ise kendileri açısından büyük bir hayal kırıklığıdır. Bu noktada blok içerisindeki iki ittifakın yürüttükleri stratejinin başarısız olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuçların gösterdiği en önemli çıktı ise seçmenin terörü halen en büyük tehdit olarak gördüğü, bu bağlamda ideolojik ve kimlik bazlı oy verme davranışının bu tehdit ile pekişerek ekonomik kaygıların azından belli oranda ikincil plana ittiğidir. Buna paralel olarak geleneksel milliyetçi çizgi ve bu çizginin temsilcisi olan MHP’nin seçmen nezdinde halen en güçlü milliyetçi damar olduğu görülmektedir. Buna ek olarak MHP’nin ve ondan yakın veya uzak geçmişte kopmuş partilerin toplam oy oranının neredeyse yüzde 25’lere ulaşması, bir hayalet gibi sürekli bahsedilen ancak tespit edilemeyen “dip dalga”nın aslında yerli ve milli siyaseti önceleyen yahut milli

hassasiyetleri diğer oy verme motivasyonlarına kıyasla ağır basan seçmen kümelerinde gerçekleştiğini kanıtlar niteliktedir.

CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİM SONUÇLARI NASIL OKUNMALI?

Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçları göstermektedir ki Recep Tayyip Erdoğan, yirmi bir yılın ardından enflasyon ve döviz kurlarındaki aşırı artış odaklı ekonomik sorunlar, koronavirüs (Covid-19) salgını, Rusya-Ukrayna savaşı ve 6 Şubat depremleri gibi her biri tek başına iktidar değiştirebilecek çok önemli sınamalara rağmen en güçlü alternatif olarak siyaset sahnesinde ön plana çıkmayı başarmıştır. Öyle ki birkaç anket firması dışındaki tüm firmalar, kamuoyu ile paylaştıkları anketlerde Kılıçdaroğlu’nu önde göstermekteydi. Ancak Erdoğan üçüncü kez seçimleri ilk turda kazanmaya oldukça yaklaştı.

Muhalefet perspektifinden bakıldığında ise son beş senede yaşanan tüm sınamalara ve HDP dahil kurulan büyük koalisyonla rağmen Kılıçdaroğlu’nun ilk tur seçimlerini geride tamamlamasının büyük bir hayal kırıklığına sebep olduğu söylenebilir. Bu noktada Kılıçdaroğlu isminin Erdoğan’ın aleyhine işleyen tüm olaylara rağmen en azından ilk turda seçmen nezdinde güçlü ve güvenilir bir alternatif olarak ön plana çıkmadığı, dolayısıyla tarihte ilk kez HDP dahil bir araya gelmiş muhalefetin, Kılıçdaroğlu ile ilk turda zafere kazanma hedefi gerçekleşmemiştir.

Bu doğrultuda Kılıçdaroğlu’nun en yüksek oy aldığı bölgeler incelendiğinde ve ilk yedi ildeki (sırasıyla; Tunceli, Şırnak, Hakkari, Diyarbakır, Batman, Mardin ve Ağrı) oyların HDP’nin güçlü olduğu yerlerden geldiği düşünüldüğünde, HDP seçmeninin Kılıçdaroğlu’nu önemli oranda desteklediği söylenebilir. Dolayısıyla Kılıçda-

roğlu-HDP yakınlaşmasının ve Selahattin Demirtaş üzerinden yürütölen kampanyanın HDP tabanında karşılık bulduğu görölmektedir.

Öte yandan Kılıçdaroğlu-HDP yakınlaşmasının milliyetçi bir reaksiyona sebep olduğu ve bu reaksiyonun milliyetçi partilerin, Recep Tayyip Erdoğan ve Sinan Oğan'ın oylarında kendini gösterdiği ifade edilebilir. Öyle ki Sinan Oğan, Muharrem İnce'nin popölaritesini kaybetmesi ve adaylıktan çekilmesinin de etkisiyle yüzde 5,2'lik bir oy oranına ulaşmıştır. Bu da seçim süreci başladığında toplum nezdinde tanınırlığı oldukça düşük olan bir ismin yalnızca milliyetçi kimliğini ön plana çıkararak önemli bir oy oranına ulaştığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir ifadeyle Kılıçdaroğlu-HDP birlikteliğine yönelik tepki; kanalı farklılaşmakla birlikte Erdoğan, Oğan ve ideolojik konumlanması milliyetçilik ekseninde olan siyasi partilerin oylarında kendini göstermiştir.

SEÇİMLERİN KAZANANLARI VE KAYBEDENLERİ KİMLER?

Kazananlar

- **Erdoğan:** Başkanlık sistemindeki ilk döneminde yaşanan ekonomik kriz, koronavirüs salgını, 6 Şubat depremleri, Rusya-Ukrayna savaşı, enerji krizi tehdidi, Suriye'deki terör koridoru girişimi gibi tüm sınamalara rağmen yalnızca 3 puanlık bir düşüş yaşamış, buna mukabil 2018'de aldığı oy sayısını korumayı başarabilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci turuna kazandığı Meclis çoğunluğu desteği ve psikolojik üstünlükle girmektedir.
- **Cumhur İttifakı:** İttifak olarak oy ve sandalye kaybı yaşasa da Meclis çoğunluğunu 323 vekille kritik seviyenin biraz üzerinde

kazanmayı başarabilmiştir. Bu durum önümüzdeki dönemde önemli bir güç ve esneklik payı anlamına gelmektedir.

- **MHP:** Tüm anketleri yeniden yanılarak beklenenin çok üzerinde bir oy oranı almış ve yeniden yüzde 10'luk psikolojik bariyeri aşmayı başarabilmiştir. Buna ek olarak milliyetçi cenahın birinci partisi olmayı sürdürmüş ve İYİ Parti'yi tekrar oy oranı ve sandalye sayısında geride bırakarak söz konusu seçmen nezdinde halen birinci alternatif olduğunu kanıtlamıştır. Buna ek "Üç Hilal"ın sandık başı ikna gücü tekrar kendini göstermiş, MHP'nin kendi listeleri ve amblemiyle seçimlere girme kararı özellikle blok içi oy geçişkenliği bağlamında büyük bir başarı getirmiştir.
- **YRP:** Cumhuriyet İttifakı'na katılarak hem AK Parti'ye hem de Saadet Partisi'ne tepki gösteren seçmenlerin oyunu almış, buna mukabil ittifak sayesinde seçim barajını geçerek kendi amblemiyle 5 sandalye kazanmıştır. Bu bağlamda Saadet Partisi'nin 2002'den beri başaramadığını, doğru hamleler ile ve kendi amblemiyle girdiği ilk seçimde başarmıştır.
- **Oğan:** Kendisini destekleyen ittifakın çok ötesinde tepkisel milliyetçi-Atatürkçü oyları alarak kendini toplum nezdinden tanınmayan bir isim konumundan ikinci tur tartışmalarında ön plana çıkan bir aktör konumu getirmeyi başarmıştır. Böylelikle ilk tur sonuçları paralelinde ve ikinci tur öncesi muhalefete karşı elini yükseltmiştir.
- **Yerli ve milli siyaset:** MHP'nin ve yakın veya uzak dönemde MHP'den kopan partilerin toplam oy oranı yüzde 25'e dayanmıştır. Cumhuriyet İttifakı ise yüzde 50 bandındaki oy oranını korumayı başarmıştır. Dolayısıyla

Türkiye’de yerli ve milli siyaset ve bu bağlamda milliyetçilik, gerçek “dip dalga” olarak geleneksel ve/veya modern çizgide yükselmeye devam etmektedir. Ayrıca birbirine çok yakın iki blokun yarıştığı seçimlerde asıl kritik ve *kingmaker* seçmen grubunun, yerli ve milli siyaset beklentisi ve hassasiyetleri ön planda olan seçmen kitlesi olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü hangi blokta yer alırsa alsın söz konusu yerli ve milli siyaset beklentisine aykırı adım atan aktör ve partiler cezalandırılmaktadır. Diğer bir ifadeyle bir kapsayıcı milliyetçilik türü olarak “yerli ve milli” anlayış, yeni ideolojik trend şeklinde kendini diğer ideoloji ve kimliklerden olumlu ve yükseliş bağlamında ayırtmaktadır.

Kaybedenler

- **Muhalefet Bloku:** Bir bütün olarak muhalefet bloku seçimlerin en büyük kaybedenidir. Zira en başından beri Meclis seçimlerinde Millet İttifakı ve Emek ve Özgürlük İttifakı’nın bir bütün olarak Meclis çoğunluğunu kazanacağı iddia edilmekteydi. Lakin iki ittifakın sandalye toplamı istenilen Meclis çoğunluğunu kazanmanın ötesinde, nispeten açık bir farkla Cumhur İttifakı’na yeniden kaybedildi.
- **Millet İttifakı:** İttifak birleşenleri “Altılı Masa” ve “güçlendirilmiş parlamenter sistem” gibi oldukça irrasyonel bir siyasi strateji izledi ve Kılıçdaroğlu liderliğinde istenilen sonuca ulaşamadı. Buna ek olarak ortak liste stratejisi de beklenen sonucu üretmedi. Millet İttifakı, 2018’e kıyasla oylarını yalnızca yüzde 1 artırabildi. Bu da DEVA, Gelecek gibi AK Parti’den ayrılan isimlerin kurduğu ve büyük beklentilerle Millet İttifakı’na eklemlenen aktörlerin, umulanın aksine muhafazakar seçmen nezdinde ve AK
- **CHP:** Parti Kılıçdaroğlu’nun adaylığına, diğer dört partiyi kendi listelerinden aday gösterme tercihinin ve “helalleşme” gibi söylemler üzerinden izlenen stratejiye rağmen yüzde 25’lik oy oranını aşamadı. Üstelik diğer partilere verilen vekillikler hesaba katıldığında sandalye kaybının yaşanması muhtemeldir. Buna ek olarak Ekrem İmamoğlu ve Mansur Yavaş’ın parti tabanı nezdinde oluşturduğu kazanma umudu ilk turda büyük yara aldı. Kıyı şeridi ağırlıklı oy dağılımında da herhangi bir değişiklik yaşanmadı.
- **İYİ Parti:** Meral Akşener’in İYİ Parti’yi birinci parti yaparak başbakan olma iddiası büyük bir hüsrarla sonuçlandı. İYİ Parti oy kaybı yaşamamanın ötesinde tekrar MHP’ye mağlup olarak milliyetçi seçmenin birinci tercihi olmayı başaramadı. Cumhurbaşkanlığı seçiminin sonucuna göre hasarları daha yumuşak atlatma imkanı olsa da İYİ Parti, seçmen nezdinde yine kendi iddiasının aksine merkez sağda bir boşluğa yerleşmekte sorun yaşadığını gösterdi.
- **HDP/YSP:** TİP, diğer marjinal sol ve küçük Kürt partileri ile kurulan ittifak; ne “Türkiyelileşme” iddiasını ne de Kürt milliyetçiliği iddiasını tam olarak yerine getirebildi. Bu bağlamda hem ittifak oyları hem de HDP/YSP oyları, sandalye sayısı korunsun da önemli bir düşüş gösterdi. Buna ek olarak Kılıçdaroğlu’na verilen destek üzerinden Kürt olmayan seçmen nezdinde kendini yeniden meşru bir aktör olarak konumlandırma çabası büyük oranda başarısız oldu. İkinci tur seçimlerine bağlı olarak Demirtaş ve diğer HDP üst düzey yöneticilerinin serbest bırakılması ve karar alma mekanizmalarına dahil edilmesi her ne kadar teorik açıdan mümkün olsa

da oldukça zora girdi. Buna ek olarak emanet oyların geri dönüşü, yüzde 10'luk barajın 7'ye düşmesi ve batıda sosyalist oyların TİP'e kayması neticesinde HDP'nin gerçek potansiyeli de ortaya çıkmış oldu. Bu bağlamda HDP'nin uzun yıllardır kendini *kingmaker* yapma çabası büyük yara aldı.

- **Anket şirketleri:** Neredeyse hiçbir anket şirketi Cumhurbaşkanlığı ve Meclis seçimlerini tam anlamıyla tahmin edemedi. Bazı firmalar hata payı dahilinde yakın tahminlerde bulunsalar da bu tahminlerin içeriğinde doğrulardan daha çok yanlışlar da yer aldı. Özellikle de muhalefete yakın anket firmaları beklentileri irrasyonel bir şekilde yükselterek çok büyük bir başarısızlık gösterdi ve muhalif kamuoyundaki moral yıkımının en büyük sebeplerinden biri de bu irrasyonel beklenti oldu. Dolayısıyla Türkiye'nin kendi sosyolojik dinamikleri, araştırma yapmanın maliyeti ve zorluğu, nitelikli bilgi ve insan gücü eksikliğiyle anket firmaları ile siyasi partiler/belediyeler arasındaki maddi ilişkinin en yakın sürede Türkiye'nin gündemine gelerek tartışılması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle muteber ve köklü firmaların bile seçmen manipülasyonu amaçlı anket sonuçları yayınlamayı tercih ettiği veya en iyi ihtimalle nitelik, insan ve maddi kaynak eksikliği sebebiyle hatalı sonuçlar ürettiği düşünüldüğünde benzer sonuçların gelecek dönemde tekrar yaşanacağı söylenebilir.

SONUÇ: İKİNCİ TURDAN NE BEKLENMELİ?

Meclis seçimleri ve ilk tur Cumhurbaşkanlığı seçimleri göstermektedir ki Cumhur İttifakı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan, blok olarak halen diğer rakiplerinin oldukça önündedir. Meclis seçimleri

de yine soru işareti bırakmayacak net bir biçimde Cumhur İttifakı tarafından kazanılmıştır. Dolayısıyla Meclis seçimleri bağlamında sonuçların kısa analizine önceki başlıklarda yer verilmiştir.

İkinci turda ise Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Kemal Kılıçdaroğlu arasında bir siyasi rekabet gerçekleşecektir. Ancak ikinci tura giderken Erdoğan'ın oldukça önemli ve kendini birkaç adım öne çıkaran avantajları bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. **İlk turda Erdoğan, Kılıçdaroğlu'na yaklaşık 2,5 milyon oyluk fark attı:** Erdoğan ile Kılıçdaroğlu arasında ilk turda yaklaşık 2,5 milyonluk bir oy farkı bulunmaktadır. Kılıçdaroğlu'nun seçimleri kazanması için ilk olarak Erdoğan ile arasındaki bu farkı kapatması ve aradaki seçmen kitlesinin oyunu kazanmasına ihtiyacı vardır. İki haftalık süreçte bu imkansız olmasa da oldukça zordur ve olağanüstü bir çaba ve seçmen tercihinde önemli bir dönüşüm gerektirmektedir.
2. **Cumhur İttifakı, Meclis seçimlerini kazandı:** Cumhur İttifakı, önemli bir esneklik payı ile birlikte Meclis çoğunluğunu kazanmayı başardı. Dolayısıyla muhalif blok halihazırda bir seçimi kaybetti. Üstelik Erdoğan'ın seçmen nezdinde çoğu zaman karşılık bulan yasama-yürütme uyumu ve istikrar temelli yaklaşımı için uygun ortam oluştu.
3. **Muhalefetin "Altılı Masa" ve "güçlendirilmiş parlamenter sistem" stratejisi çöktü:** Muhalif blokun siyasal sistemi dönüştürme temelinde bir araya geldiklerini iddia ettikleri ve alternatif olarak sundukları irrasyonel strateji Meclis çoğunluğunun kaybedilmesiyle birlikte çöktü. Tüm iş birliği pratiğini sistemi değiştirme üzerine kurulan muhalefetin iş birliği motivasyonu yine özüne dönerek, yegane ortaklık olan "Erdoğan karşıtlığı"na dönüştü.

4. **Moral üstünlüğü açık ara farkla Erdoğan'a geçti:** Muhafif taban, Meclis seçimlerinin kaybedilmesi ve Erdoğan'ın çok az farkla ikinci tura kalması sonucu önemli bir motivasyon ve moral kaybı yaşadı. Bunun ikinci turda seçmen katılımını etkilemesi ayrıca ihtimal dahilindedir.
5. **Sinan Oğan faktörü:** Cumhurbaşkanlığı ilk tur seçimleri göstermektedir ki Kılıçdaroğlu ve muhafif blokun Sinan Oğan ve seçmenini ikna etme mecburiyeti, Erdoğan'a kıyasla daha fazladır. Çünkü Erdoğan, yalnızca yarım puana ihtiyaç duymaktadır. Öte yandan Kılıçdaroğlu'nun birden fazla aktörü dengede tutma kabiliyeti sınırına ulaşmıştır. Bu bağlamda iki önemli nokta ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki Oğan ve seçmenin HDP ile aynı tarafta yer almaktan kaçınma motivasyonudur. Dolayısıyla Kılıçdaroğlu'nun hem HDP'yi hem de Oğan'ı aynı çatı altında buluşturması oldukça zordur. İkinci olarak Kılıçdaroğlu, Erdoğan karşıtlığı motivasyonu ile Oğan'ı da kendi blokuna entegre etse dahi Oğan'ın

kendisine oy veren seçmen kümesini tamamen yanında götürmesi imkansızdır. Bunun temel sebebi ise Oğan'ın daha çok reaksiyoner oyları alması ve seçmeniyle arasında duygusal ve/veya kurumsal bir bağ bulunmamasıdır. Dolayısıyla Oğan'ın yaklaşık yüzde 5,2'lik oy oranının tamamını Kılıçdaroğlu'na kazandırması mümkün değildir. Bu da Kılıçdaroğlu'nun ikinci turdaki işini zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak ikinci tur öncesi ortaya çıkan tablo ile ilgili yapılacak ilk değerlendirme; Erdoğan ve Cumhurbaşkanlığı için olumlu, Kılıçdaroğlu ve muhafif blok için nispeten olumsuz bir çerçeve ortaya koymaktadır. Cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci turuna giderken Erdoğan ve Cumhurbaşkanlığı seçmenin rehavete düşmeden, kendi tabanının sandık katılımını koruyarak ve önemli bir hata yapmadan iki haftalık süreci geride bırakması, Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanması için yeterlidir. Bu noktada kazanma ihtimali halen devam etse de düşen ve artık şap-kadan tavşan çıkarması gereken taraf muhafif ve Kılıçdaroğlu'dur.

2023 SEÇİMLERİNİ ANLAMAK İKİ SANDIK ARASI SONUÇLAR

BAKİ LALEOĞLU

SETA | ANALİZ

Türkiye, 14 Mayıs 2023'te Cumhurbaşkanlığı ve Meclis seçimleri için sandığa gitti. Kesin olmayan sonuçlara göre Cumhur İttifakı, önceki seçimlere nispetle yaşadığı oy kaybına rağmen Meclis seçimlerini risk oluşturmayacak bir sandalye farkıyla yeniden kazandı. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise Recep Tayyip Erdoğan, en yakın rakibi ve muhalefetin ortak adayı Kemal Kılıçdaroğlu'na attığı yaklaşık 2,5 milyonluk oy farkına rağmen çok az bir oy farkıyla ilk turda seçimleri kazanamadı ve cumhurbaşkanlığı seçimleri ikinci tura kaldı.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL